

LJUDSKA GLASBA V SODOBNOSTI

POGOVOR Z DR. URŠO ŠIVIC

Urša Šivic že dve leti pripravlja program državne prireditve Pevci nam pojejo, godci pa godejo. (Foto: Janez Eržen.)

uredništva Folklornika in z njenim privoljenjem objavljam.

Urša Šivic je po izobrazbi diplomirana muzikologinja in doktorica znanosti, od leta 1998 sodelavka Glasbenonarodpisnega inštituta, kjer se ukvarja predvsem z vprašanji ponarodele pesmi, položaja ljudske glasbe v popularni glasbi, s koledništvom ter ob tem spoznava značilnosti slovenske ljudske pesmi, hodi na teren ter spremlja srečanja pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž. Je avtorica mnogih člankov, recenzij in kritik ter sourednica Družinske pesmarice (Mladinska knjiga, 2002) in Otroške pesmarice 1 in 2 (Mladinska knjiga 2004, 2006). Da bi o njenem odnosu do ljudske glasbe izvedeli več kot vemo, sem ji zastavila nekaj vprašanj.

Kako ste se seznanili z ljudsko glasbo, kako je prišlo do poklicnega ukvarjanja z njo?

Redke ljudske pesmi sem spoznala v osnovni šoli in osnovnošolskih pevskih zborih, vendar se ne spomnim, da bi bilo to del načrtnega učenja. Kasneje sem spoznavala ljudske pesmi v pevskih zborih (seveda kot priredbe), v družinjah (tudi v okviru pevskih zborov) pa sem prvič prišla v stik s spontanim petjem in učenjem ljudskih pesmi po posluhu, torej preko ustnega izročila. Z ljudsko glasbo sem se strokovno začela ukvarjati šele v okviru zaposlitve na Glasbenonarodpisnem inštitutu.

Kaj vas je pri delu najbolj navdušilo?

Na eni strani me vedno znova navdušuje terensko delo, stik z informatorji, njihove pripovedi, iskanje pesmi, viž

in posebnosti, po drugi strani pa znanstveno opazovanje spreminjanj pesmi, načinov petja, prepletanja različnih glasbenih vplivov, vloge ljudske glasbe danes.

S čim se bo znanost ukvarjala, ko ne bo na terenu več kaj iskati? Se bo posvetila urejanju vsega, kar je bilo do tedaj posnetega, pa še ni bilo časa za ustrezno proučevanje? Bo spremljala sodobne fenomene, povezane z ljudsko glasbo ...?

Misel, da ljudske glasbe (ali katere druge ljudske kulture) ne bo več, je zmotna in napačna. Res, da ne bo takšne oblike, kot je danes, bo pa drugačna. Tako kot danes ne moremo več najti oblike ljudske glasbe izpred 50, 100 let. Sodobni fenomeni (ki so omenjeni v vprašanju) so del našega raziskovanja, nenazadnje na terenu ne moremo raziskovati pretekle tradicije, temveč današnjo, sodobno. Seveda skušamo informatorje napeljati na nekoliko starejše repertoarje, vendar ne moremo v njih obuditi pesmi, ki jih, na primer, v času njihove mladosti ni bilo več. Nenazadnje pa sodijo v etnomuzikološka raziskovanja tudi tisti sodobni fenomeni, ki jih ne najdemo le na terenu v tradicionalnem smislu: preoblikovanje ljudske glasbe, preporodna ljudska glasba, narodno-zabavna glasba, manjšinske ljudske glasbe itd..

Kaj naredi inštitut, da bi se zvrst bolj poznala in spoštovala; knjige in plošče, naj so še tako odlične, verjetno dosežejo le ozek krog ljudi?

Ker je usmeritev Glasbenonarodpisnega inštituta dokumentiranje in raziskovanje slovenske ljudske glasbe, se ne more ukvarjati s popularizacijo ljudske glasbe v smislu poustvarjalcev ali popularne glasbe. S svojimi izdajami resda predstavlja svoje gradivo in znanje ozkemu krogu poznavalcev, ki ga lahko razširi le z bolj poljudnim pristopom (poljudne pesmarice, publikacije, radijske oddaje, koncerti Zajuckaj in zapoj). Glasbenonarodpisni inštitut je bolj posrednik znanja in gradiva, ki je namenjen tudi temu, da se ga drugi poslužujejo. (Iz gradiva so za svoje delo iskali pesmi na primer Magnifico, Katalena, Aleš Hadalin in drugi.)

Se vam zdi, da je danes Slovencem bližje poustvarjanje glasbenega izročila drugih narodov in kultur, naše izročilo pa jim je manj privlačno?

Z vedno bolj razširjenimi mediji in dostopnostjo glasbe od vsepovsod so tuje ljudske (in ne samo ljudske) glasbe tudi pri nas našle svoje mesto. Nekatere so seveda prisotne v prostoru, ki je do neke mere večetničen - tudi zgodovinsko gledano. Vendar so tudi tuje glasbe podvržene smernicam, ki vedno znova najdejo novo zanimivost, zato lahko govorimo o obdobju popularnosti latino glasbe, balkanske, orientalske, judovske itd..

Se vam zdi, da ima slovenska ljudska glasba dovolj izvajalcev in poslušalcev?

Mislím, da je izvajalcev dovolj, kar dokazujejo številne skupine, in sicer tiste, ki izvajajo ljudsko glasbo na pre-

porodni način, tiste, ki ljudsko glasbo vežejo v folkovske žanre in tiste, ki ljudsko glasbo uporabljajo v popularno-glasbenih zvrsteh. In če je glasba potreba po ustvarjanju in na drugi strani potreba po sprejemanju, podkrepi domnevo o bogatem tovrstnem dogajanju pri nas tudi poslušalstvo - vsaka od teh glasb ima svojo in verjetno zadostno število poslušalcev, privrženecv. Posebnost majhnega slovenskega prostora je po mojem ta, da glasbeniki ne uspejo zadovoljevati potreb po (po)ustvarjanju; to se kaže predvsem v ponavljanju glasbenikov v različnih zasedbah, kar daje izvedbam podobne ali skupne značilnosti.

Kako komentirate večjo priljubljenost glasbe, ki deluje precej eksotično?

Verjetno ni zanemarljivo dejstvo, da imamo - kljub lastni (glasbeni) identiteti (ki se je v zadnjih desetletjih razvijala pod vplivi zahodnoevropske in ameriške glasbe) - radi drugačnosti, eksotične zvoke in vsebine. Iz tega razloga so verjetno najbolj uspešne priredbe ljudskih pesmi, ki prihajajo s slovenskega etničnega obrobja (Rezija, Bela krajina, Koroška, Istra, Prekmurje), ker predstavljajo neko popolnoma drugačno zvočnost, način in vsebino.

Se vam zdi, da imamo Slovenci predsodek do svoje ljudske glasbe?

Mislím, da tega predsodka ni, razen če s tem ni mišljena narodno-zabavna glasba. Večina ljudi nima predstave, da ljudska glasba (kot živa kultura) še obstaja. Tisti, ki slovensko ljudsko glasbo poznajo, imajo do nje spoštljiv odnos. Ljudska glasba je s pomočjo preporodnih skupin, druge godbe ... postala del naše sprejete kulture. To ne pomeni, da je množična, vendar je dobila svoje mesto ob drugih zvrsteh, ki so bile nekoč prav tako zapostavljene (na primer jazz). (Jazz abonma in abonma Glasbe sveta v Cankarjevem domu sta gotovo odraz premika, da je neka vrst postala bolj zanimiva, bolj sprejeta.)

Katere so lastnosti, ki delajo slovensko ljudsko glasbo edinstveno?

To je gotovo vprašanje, na katerega bi bilo lažje odgovoriti iz etnične distance - torej od zunaj. Če gledamo na preporodne skupine, te poustvarjajo preteklo, že minulo

tradicijo, torej so vzorci slovenske 'edinstvenosti' naučeni, pridobljeni. Tu ni težko najti primerov značilnosti obrobnih pokrajin (Rezija, Bela krajina, Prekmurje, Koroška, Istra), ko se bližamo osrednji Sloveniji, pa verjetno naletimo na nekaj, kar je bolj prepoznano kot slovensko, nekaj, kar sodi v alpsko glasbeno mentaliteto. Če upoštevamo živeče ljudsko petje, so 'edinstvenosti': mešane metrične strukture, večglasno, vsaj triglasno, petje, glasnost in statičnost (torej neinterpretiranje) pesmi.

Bi se ljudska glasba morala razvijati ali ostati, kakršna je?

Ljudska glasba je, tako kot druge prvine kulture, spreminjajoča in njenega razvoja ne bo zaustavila nobena inštitucija zbiranja ali poustvarjanja. Spreminjala se je v preteklosti in spreminjala se bo v prihodnosti. Zato pa na srečo obstajajo različne usmeritve ljudske glasbe: nekateri skrbijo za njeno arhiviranje (Glasbenonarodopisni inštitut, Radio Slovenija in posamezni zbiralci), drugi za muzejsko poustvarjalno ohranjanje (preporodne skupine, folklorne skupine, Javni sklad RS za kulturne dejavnosti), druge za njeno preoblikovanje (popularna glasba).

Ali šolstvo naredi dovolj za njeno dobrobit?

Osebnó ne poznam šolskih načrtov in programov, vendar je, sodeč po učbenikih, danes ljudski glasbi posvečena precej večja pozornost kot v preteklosti. Poleg tega je na voljo tudi več raznovrstne literature (zgoščenke, pesmarice, izobraževalni koncerti).

Kako jo posredovati mlajšim generacijam, da le te ne bi imele občutka, da jim je vsiljena?

To gotovo najbolje počne popularna glasba. Prek njenih žanrskih okolij (ki jih mladi tako ali tako sprejemajo) prihajajo v repertoar tudi ljudske pesmi, ki jih mladi tako spoznavajo. Pomembna pa je vsekakor tudi šola.

Zakaj še vedno veliko ljudi ljudsko glasbo povezuje z narodno-zabavno?

Zato ker izvirne ljudske glasbe ne poznajo, niti ne vedo, da obstaja. Če nekdo spremlja medije, ne more imeti drugačnega vtisa, kot da obstaja pač narodno-zabavna

glasba. Morda je razlog tudi v tem, da je ljudsko godčevstvo, v smislu glasbe za ples, zamenjala narodno-zabavna glasba.

Glede na to, da se poglobljeno ukvarjate z zborovstvom: se vam ne zdi, da je zborovstvo podobno škodovalo pesemskemu izročilu, kakor narodno-zabavna glasba inštrumentalnemu?

Zaradi množičnosti, ki se je navezala na zborovstvo, je imelo to posledice tudi na ljudsko glasbo, pri čemer ne smemo pozabiti tudi na vpliv cerkvenega zborovskega petja. Vpliv verjetno lahko razumemo z dveh smeri. Ljudski pevec je bil (in je še danes) velikokrat v isti osebi tudi zborovski pevec in načina ter okusa pri tem ni ločeval. To je vplivalo na način ljudskega petja. Petje je postalo bolj kultivirano, "lepo", ponekod se v ljudsko petje vsiljuje dinamika, agogika, skratka parametri interpretiranja. Po drugi strani so ljudje sprejemali tudi značilnosti estetike zborovske glasbe (pesemske tematike, domoljubnost). Govoriti o škodi, ki jo druge glasbene zvrsti puščajo na ljudski glasbi, je enostransko, če vemo, da vse zvrsti vplivajo druga na drugo (na podoben način se o škodi sprašujejo zagovorniki narodno-zabavne glasbe ob vdoru turbofolka).

Kako ste vi, ki verjetno izhajate iz klasično glasbenega sveta, doživeli ljudsko glasbeno estetiko?

Glede na to, da sama s 'pravim' ljudskim petjem in godčevstvom do obdobja na inštitutu nisem imela skoraj nobene izkušnje, mi je bil to razmeroma nov svet, ne pa nenavaden. Osebno doživljam glasbe na dva načina: ker sem odraščala s klasično glasbo, je zame še vedno zelo pomembno doživljanje glasbene logike, zvokov in čustvene plati klasične glasbe. Ko poslušam ljudsko glasbo (najraje tisto na 'terenu'; osebno na preporod niti izkustveno nisem zelo navezana), je doživljanje popolnoma drugačno in se v ničemer ne nanaša na tisto v klasični glasbi. Sledim melodiji, uživam v metričnih posebnostih, zvočnosti in gibanju posameznih posebnjših glasov.

Z Uršo Šivic
sem se pogovarjala Nina Volk.

